

Kirkemusikk og kirkeorgel

Jeg drar fram igjen en av mine kjepphester: Kirkemusikk generelt og kirkeorgel spesielt. Jeg har blitt godt voksen og er ikke ung lengre, men i likhet med tidligere **blir jeg neppe noen gang glad i det kvinende, pipende og skrikende kirkeorgelet**. Det er et **umoderne og lite hensiktsmessig instrument** i kirka. Jeg og mine ører har nesten utviklet **“orgelallergi”** og i hvert fall **orgelhat**.

Grunnen til at jeg igjen kom inn på disse tankene er en artikkel som stod på trykk i avisen Vårt Land, både på nett og på papir. Der var det en kirkemusiker (Anders Hovind) som “sutret” over at **kantorer blir forbigått i ansettelsesprosesser**, og at de som får stillingene er personer med “rytmisk band-bakgrunn”.

I artikkelen hevdes det at Kirkeloven settes til sides da kantorer ikke blir tilsatt. Personer med **“rytmisk band-bakgrunn”** blir foretrukket foran dem med **kantorkompetanse**. Det blir påstått at mangfoldet er viktig, men kirkemusikeren som uttaler seg mener likevel at kantorer fortsatt bør ha sin basis i orgelspill. Klassisk salmesang akkompagnert av orgel er visstnok tingen.

Jeg vil hevde at **orgelet mer eller mindre har blitt en avgud** og ikke et hjelpemiddel i gudstjenesten. Det virker som om det har blitt viktigere å forsvare kunstnerisk orgelspill enn å tenke på hensikten til en Gudstjeneste. Etter mitt syn skal **forkynnelse av Guds og Bibelens ord være det viktigste på en Gudstjeneste**. Å drive med kulturelt og historisk forsvar for **kirkeorgelet og den tradisjonelle kirkemusikken (salmer m. m.) er mindre vesentlig**. Musikken er kun et virkemiddel, og ikke et mål i seg selv.

Januar 2023 er kirkemusikk, musikerutdanning og orgel igjen i fokus:

- Vårt Land: Mener fellestrådene blendes av “gutteroms-musikerne” | Kirkemusikk: Seks av syv utlysninger av kirkemusiker-jobber stiller ikke bindende krav om utdanning. – Det finnes en holdning om at “alle kan drive med musikk”, sier Thor Henning Isachsen i Creo.

Innlegget er vel ment å være alvorlig, men for meg blir det nesten mer **humor** enn noe jeg kan ta seriøst. Masse **tull og tøys** samlet i dette innlegget! Sannheten er: Kirka har **ikke som oppgave å være en finkulturell høyborg** for dem som elsker orgelspill. Kirka skal formidle Bibelens og Guds ord, og da må også musikkformene som velges være slik at de treffer folk flest. **Orgelspill i gudstjenestene fungerer ikke, ferdig snakket!** Det er f. eks. mye bedre med f. eks. piano i gudstjenestene. I Norge har vi og ønsker å ha en **lavkirkelig folkekirke**, og ikke en **høykulturell musikk institusjon**.

Noen tullete momenter fra innlegget:

- Et nedlatende uttrykk som benyttes – som grenser over i hersketeknikk og latterliggjøring – er begrepet **“gutteroms-musikere”**.
- Mannen fra Creo vil ikke akseptere **“lavere utdannede folk i musikerstillinger”**.
- Det hevdes at **“kandidater med relevant utdanning forbigås”**. (Hva med personlig egnethet, som ikke nødvendigvis står i samsvar med utdannelsesnivå?)
- Det hevdes at det rundt i fellestrådene og andre deler av kirke er en holdning av typen at **“alle kan drive med musikk”**.
- Og det påstås også:– **Dette er ikke et solid nok system når det gjelder å ivareta et høyt faglig nivå på norsk kirkemusikk”**.



Kirkeorgel, nei takk!

Heller folkelig og hørbar musikk mener nå jeg enn et høyt og fjernt faglig nivå på musikken!

Nok en humorist pr. mars 2023:

- Vårt Land verdidebatt (Jon Laukvik): Kirkemusikk og kvalitet

Han og andre hevder at høy **kvalitet på musikken** (og sangen) **oppnås gjennom utdanning**. Dette er selvsagt bare tull og tøys. Det er ingen automatikk i at godt utdannede musikere nødvendigvis klarer å formidle sangen og musikken på en måte som treffer det moderne menneske. Noen ganger fungerer det mye bedre med **selvlærte “gutteromsmusiker” som har personlige evner og anlegg** som treffer oss mennesker.

Min hypotese eller påstand: En god del av **de proffe kirkemusikerne** (les: kantorer, som i teorien er godt utdannede kirkemusikere) er med på å **bidra til kirkas tilbakegang, og eventuelle undergang**. Det de driver med blir for “høyttvarende” til appellere til det moderne mennesket. Fokuset på folkekirke – en kirke for folket eller for folk flest – havner helt i skyggen for den høy-kulturelle musikken.

Orgelspill og salmer ispedd litt klassisk musikk klarer ikke nødvendigvis å **kommunisere musikalsk eller religiøst sett** med folk flest. Vi er vant med helt andre musikk- og sangformer via radio, topplister for musikk, strømming og andre kilder. Det må da være lov til også i kirka å fornye uttrykksformene, da det slettes ikke står noe i Bibelen min at det eneste tillatte instrumentet på Gudstjenester er kirkeorgelet. Bibelen sier rett og slett ingenting om at kirkeorgelet er å anse som ekstra “hellig” instrument, og det står heller ikke noe om hvilken type som er det optimale (tradisjonelt pipeorgel eller digitalt).

I gamle dager var nok orgelet et dugende instrument til å få lyd ut til alle kringelkroker i større kirkebygg og katedraler. **Lyden fra et orgel bærer bra**. Imidlertid finnes det nå i de moderne dager lydanlegg som løser denne utfordringen uten bruk av et pipeorgel. Likevel lever orgelet i beste velgående i landets kirker. Dyre er de i innkjøp og lyden som kommer ut passer ikke for mine ører i hvert fall.

Også jeg kan faktisk like orgelspill innenfor pop og rock, men **IKKE fra pipeorgler**. Hammondorgel f. eks. sammen med andre instrumenter kan aksepteres. Pipeorglene derimot som er standardinstrumentet i våre kirker skjærer med sine toner i mine ører og gjør enkelte Gudstjenester til en lidelse. Jeg foretrekker kirker der piano eller “moderne” instrumenter benyttes i stedet for orgelet.

(Hva fungerer best for å stoppe lydene fra et kirkeorgel: Glava i orgelpipene eller sement? Eller muligens er det enkleste å demontere kompressoren som driver orgelet? Dette blir selvsagt bare en lek med tankene. Jeg synker ikke så dypt at jeg i realiteten saboterer et kirkeorgel.)

Enkelte **andre orgeltyper** enn pipeorgel er altså ok nok også for meg, og da spesielt brukt i litt mer normal musikk enn den trauste kirkemusikken. Det ligger helst i navnet hvorfor jeg ikke liker pipeorgler. Det er og blir pipende og skrikende lyder og toner som ikke mine ører liker.

Kirkeorgel (pipeorgel) - nei takk!



Kirkeorgel (pipeorgel).

Ellers er det innimellom diskusjoner rundt **elektroniske/digitale orgler kontra analoge orgler/pipeorgler**. For meg er dette et valg mellom pest og kolera. Vil helst slippe unna hele orgelgreia. Imidlertid er det nok masse penger å spare på innkjøp av digitale orgler kontra analoge. Disse sparte pengene kan komme vel med til andre formål! Kirkas økonomi er vel ikke så god at man i hver eneste en av landets kirker har råd til “ekte” gammeldagse orgler i millionklassen. Jeg ser på det som meningsløs pengebruk og økonomistyring å gå for dyre kirkeorgler i tilnærmet alle landets kirker, uavhengig av kirkestørrelse (m2) og kirkeoppslutning (deltakere på Gudstjenester osv.).

Etter mitt syn er **orgel et ganske så ubrukelig instrument** i forbindelse med allsanger/fellessanger. Instrumentet overdøver ethvert forsøk på allsang fra menighetens side. Instrumentet passer også dårlig til bruk sammen med mer moderne musikkjangere. Med orgelspill og bruk av orgelet som hovedinstrument blir det en monoton og lite variert musikkstil på Gudstjenestene. Pipeorgel er og blir veldig **monotont**, og instrumentbruken gir **liten allsidighet**. Piano og/eller flygel er mye bedre musikalske valg sett med mine øyne.

Dagens bruk av kirkemusikk og **kirkeorgel frelser neppe noen**. Orgelspill gir ingen tro eller frelse i seg selv. Kirkeorgel gir tvisomt økt oppslutning og deltakelse på Gudstjenestene. Kirkeorgel er **ikke et godt trekkplaster** for å få flere til å oppsøke våre kirker og til å bli engasjert i kristent arbeid.

Kirkeorgel kan være så **høymusikalsk og musikalsk korrekt** som det bare vil. Likevel synes jeg ikke det er et godt virkemiddel for dagens kirke. Troens hovedbudskap står fast, men den musikalske uttrykksformen kan med fordel endres og moderniseres.

Selv sier jeg **nei takk til å bli belært eller kultivert** når det gjelder kirkemusikk. Jeg er ikke interessert i høyttravende høy-kulturelle kirkemusikk, og jeg er absolutt ikke villig til å gjøre en innsats for å endre meg på dette området. Selv klarer jeg ikke å fatte og forstå at noen kan hevde at orgelet i seg selv er **troebærer** eller **formidler** (forkynner) av det kristne budskapet.

Og jeg gjentar: Jeg vil **ha meg frabedt ethvert forsøk på å kultivere og/eller påvirke meg** for å få meg til å like orgelmusikk. Kirkeorgelmusikk kan være så høy-kulturelt og musikalsk perfekt som det bare vil. Jeg er **ikke interessert** i – eller har glede av – slik musikk. PUNKTUM!

Enkelte orgel-fanatikere hevder i fullt alvor: **“Hva er vel en kirke uten et orgel?”** Selv må jeg si at svaret er: En kirke uten orgel er **en fantastisk kirke**, eller rett og slett en **drømmekirke**. For min del er slettes ikke orgelet noen essensiell del av kirkeopplevelsen. Kirkeorgelet er mer ødeleggende enn til nyttes i mine øyne.

Jeg har til denne artikkelen fått en kommentar hvor jeg gjengir følgende:

“En kirke uten orgelmusikk, er en fattig kirke! Den høytid et godt orgel / en dyktig organist skaper, kan intet band erstatte! Nemlig!”

Unødvendig å si at jeg ikke støtter denne kommentarens innhold. Imidlertid setter jeg pris på å få innblikk i andres meninger rundt saken.

I samme kommentar nevner vedkommende også **digitale kirkeorgler** fra en bestemt produsent. Digitale orgler kan nok være litt mer akseptable for meg. Større fleksibilitet og muligheter for litt mer variert lydbilde, og ikke minst i en del tilfeller betydelig billigere i innkjøp.

Tradisjoner er til for å brytes! Bruk av kirkeorgel har en **lang og stolt tradisjon**. Pipeorgelet sin historie går helt tilbake til antikkens Hellas (ca. 250 f. Kr.), og i kirkesammenheng har det vært i bruk (minst) siden middelalderen. Reformasjonen styrket orgelets posisjon. For min del vil jeg si at en slik tradisjon med orgel som unikt hovedinstrument er til for å brytes. Kirkens hovedoppgave er ikke å være tradisjonsbærer for gammeldagse musikkformer, hvor man desperat klamrer seg fast til de “gode gamle dagene”. *På høy tid å få musikken modernisert, også i kirka.*

Har jeg noen musikalsk bakgrunn eller erfaring til å kunne uttale meg i denne saken? Nei, egentlig ikke. Imidlertid mener jeg at **kirka skal være for folk flest** inkludert slike som meg, og ikke et sted for kunstnertyper som liker “sær” nisjemusikk. Mange kantorer, gjerne spesielt de utenlandske, er noen **rare kunstnertyper med sært og nisjepreget musikalsk spor**. Det er og **lite med innovasjon** innenfor kirkemusikken.

Kantor

Ifølge Wikipedia pr. 16.10.2019: “For å bli kantor i Den norske kirke kreves 4 års kirkemusikalsk utdanning. Det skjer imidlertid ofte at søkere på en kantorstilling ikke har kantorutdanning. Da kan det ansettes andre kvalifiserte søkere, som får tittelen organist.”

Hm. Muligens overkvalifiserte musikere for å klunke på et orgel under Gudstjenester...

Hvis / når kirka (forhåpentligvis!) en vakker dag kutter ut den umoderne og avsporende liturgien samt **får gjort noe med det musikalske høyttrevende uttrykket** skal jeg seriøst vurdere å begynne å gå litt i kirka igjen. Kirkesanger og kirkemusikken kunne med stor fordel ha blitt kraft modernisert, hvor det var over og ut med trege og nesten ikke-sangbare salmer og ikke minst **få kastet pipeorgel og orgelspill på dynga**. Sære kirkemusikere kan man sende til NAV som arbeidsledige.

Balansgangen mellom det tradisjonelle og det moderne kan være noe utfordrende. Det kan bli for mye av det gode når det gjelder show, scenekirke, moderne musikk og kultur også. Gudstjenesten bør ikke være tilnærmet lik en konsert hvor de frammøtte ikke får delta med sin allsang. Man bør ikke hoppe rett fra orgelgrøfta og over til proff konsert og sceneshow-grøfta.

Det bør være et mål med en viss **fornyelse av Gudstjenestene**, med mål om blant annet å trekke til seg **andre publikumsgrupper** og skape **økt engasjement** rundt kirka. I denne settingen er **mangfold og variasjon** viktige stikkord, som også omfatter **ulike musikalske uttrykk**. Kirkeorgel med piper er ikke akkurat et trekkplaster for relativt store deler av

den norske befolkningen. Å bruke kirkeorgel og “trege” sanger / salmer i seg selv bør IKKE være et mål, men kan eventuelt benyttes som et virkemiddel når det er hensiktsmessig (som bør være sjeldent!).

Mange miljøer innenfor den frikirkelige leir (karismatiske miljøer m. m.) benytter seg av “**moderne lovsanger**” og lovsangsrytmer. Jeg vil heller ikke frifinne den moderne lovsangen fra kritikk (lenke). På møter med mye lovsang kjeder jeg meg ganske så fort.

Sær som jeg er liker jeg heller ikke **gospel** noe særlig. Dette anser jeg som en kjedelig musikkform, hvor sangen og musikken er monoton, repeterende og skrikende. Nei, rene gospelkonserter frister meg lite.

En diskusjon litt på siden er **bruken av kirkene til (verdslige) konserter**. Kirker og tilsvarende bygg har i utgangspunktet en annen funksjon enn å fungere som konsertlokaler. Kirkebygget skal i hovedsak være et lokale for forkynnelse og ikke et kulturhus som formidler konsertmusikk. Sett fra mitt ståsted kan det bli litt mye av det “gode” når det gjelder kultur og konserter i kirkebyggene. Spesielt i juletider er det mange artister som trekker til kirkene for å ha et konsertlokale med den rette stemningen.

Våre **salmer**, spesielt de av noe eldre dato, kan oppleves som noe umoderne. Melodi, tone og arrangement kan virke gammeldags, og også selve språket til teksten kan være noe gått ut på dato med rare uttrykk som sjelden brukes i dagligtale. Imidlertid har salmeskatten masse bra tekstmessig innhold og er innovent et vidt spekter av tema. Det er ikke bare gladtekster og lovprisning innenfor salmene. Det innholdsmessige i salmene knuser som oftest dagens lovsang helt totalt.

Orgelspill er en ting. Hva slags **sjangere for sang og musikk det er rom for** er også et sentralt spørsmål. Kun bruk av klassiske salmer under gudstjenester appellerer ikke til meg. Både språk og melodi er gjerne utformet slik at salmene ikke gir meg noe. Salmene blir for fremmede og uforståelige i sin form, og de gir meg ikke noe møte med Gud.

Jeg tilhører selv P4-generasjonen (radio). Jeg liker best musikk innenfor sjangerene **pop og rock** fra tidsperioden 1980 og fram til dagens musikk. Sett fra mitt ståsted kunne gjerne musikken og sangen i kirka ha vært mer i samsvar med den musikken jeg er kjent med fra **radio og Spotify**.

Dagens musikkbruk i kirker og menigheter virker på meg **fremmedgjørende**. Modernisering av sang og musikk tilpasset dagens moderne mennesker kan forhåpentligvis gi større oppslutning på gudstjenestene. Gjenkjennelighet av rytmer og sanger med forståelig språklig innhold kan være positivt for gudstjenestelivet.

Med fare for litt gjentakelser:

Hat er et sterkt ord, men overfor pipeorgler og spilling på disse i kirkene er det akkurat dette jeg føler på. Pipeorgler er og blir **tortur, terror og massakre** i mine ører. Dette sammen med **salmer** som er trege, trauste og har et vanskelig språk blir ingen god kombinasjon (ingen vinnerkombinasjon i mine ører).

Hva slags “fjøsnisse” har bestemt at **pipeorgel er det ultimate og “kristelige” instrumentet i kirker** og Gudstjenester? Orgelet med sin støyende og kvinende lyd finner jeg lite egnet til bruk i kirker. **Orgelhatet har jeg på ingen måte vokst av meg**, selv om enkelte hevder at dette sannsynligvis ville skje. Pipeorgler blir aldri fint, men andre typer orgler kan være greit nok.

Det kan virke som om kirka nesten står på stupet og er i ferd med å ramle utenfor dette. Oppslutningen er synkende, og kirka mister medlemmer, færre oppsøker kirkene for dåp, konfirmasjon osv. **Sær kirkemusikk virker ikke som et trekkplaster** for min del, og jeg har **ingen som helst tro på at klassisk musikk eller tradisjonelle salmer framført på kirkeorgel (pipeorgel) kan redde kirka og/eller medføre vekst**.

Kirkeorgel opplever jeg som fælt, men det er slettes ikke bedre med f. eks. **trekkspillmusikk, sekkepipe eller blokkfløyte**. Som skrevet i en tidligere artikkel, basert på et broderi: “Så blir dei verande desse tre: Sekkepipe, trekkspel og blokkfløyte. Og verst av dei er blokkfløyta.” Likevel: Kirkeorgel skulle ha vært forbudt med norsk lov. Det er og blir forferdelig! Til og med sekkepipe, trekkspill og blokkfløyte (av billig skole-variant i plast) er bedre enn et drønnende pipeorgel.

Det er **ikke alltid at de høyt utdannede kirkemusikerne** (typisk kantorer) **er de riktige kandidatene for ledige musikkjobber i kirka**. Enkelte steder ønskes det gjerne **mer moderne musikkformer**, og ikke minst bruk av andre mer **moderne instrumenter** enn tradisjonelt kirkeorgel. Mange med “riktig” utdannelse ser ut til å være **lite tilpasningsdyktige** til nye tider, i og med at de **holder fast på gamle musikkstiler og gammeldags instrumentbruk**. Ikke alle av oss som tilhører kirka vil la oss “kultivere” inn i de gamle musikkjangerne.

Det virker som om **“standard-utdannelsen”** gjør dem alle (nesten) **like i uttrykksformer**, i retning av klassisk kirkemusikk. Imidlertid er det ikke noe mål i at kirka skal gå i samme felle som Hillsong med sin platte lovsang. Ja takk til litt mer **mangfold** i kirkemusikken og blant kirkemusikerne.

Egen musikksmak er omtalt i innlegget som omhandler strømming. Jeg liker nok best musikk innenfor kategorien rock og til dels heavy metal, og det finnes også noe popmusikk som er helt ok å lytte til. Klassisk og høykulturell musikk er ikke for meg!

Kirka sin misjon eller oppgave er å formidle det kristne budskapet. For å nå dette målet må fungerende virkemidler velges. Jeg har for min del liten tro på at bruk av pipeorgel og gammeldagse salmer er noe bra virkemiddel for å trekke folk til kirka. Ja takk til nyere og mer hensiktsmessige uttrykksformer på sang- og musikkområdet! Selv går jeg lite i kirke blant annet pga. jeg ikke ønsker å utsette mine “sarte” ører for grusomme og forferdelige orgelmusikk.

To sitater fra en tidligere skrevet artikkel her i bloggen:

- ***Sang og musikk** i kirka er et kapittel for seg selv. Ofte er kirkemusikk synonymt med kirkeorgel (pipeorgel), trauste salmer og klassisk musikk. En del organister og kantorer er også kunstnertyper som i liten grad klarer å kommunisere musikalsk sett med folk flest. Jeg skulle så gjerne ha sett litt mer moderne sang- og musikkformer (pop/rock) og andre instrumenter i bruk i kirka.*
- ***Musikken og sangene** i kirka er fremmed for mange. Gamle og trege salmer med vanskelig og gammeldags språk fenger ikke alle lengre! Kan ikke også moderne musikkformer benyttes til å formidle det kristne budskapet? Artister som Bjørn Eidsvåg har enkelte vanskelig for å godkjenne til bruk i kirka, mens salmediktere som levde et utsvevende liv for flere hundre år tilbake i tid aksepteres.*

Og:

For noen år siden hadde jeg et leserinnlegg i lokalavisen Dalane Tidende om kirka mens jeg ennå bodde i Eigersund. Innlegget stod ifølge søk hos Nasjonalbiblioteket på trykk mandag 16. september 2002 på side 7 i avisa Dalane Tidende (lokalavis i regionen Dalane, Sør-Rogaland) med tittelen: “Kirka – en plass for spesielt utvalgte?” (lenke til skannet kopi av innlegget). I innlegget var jeg blant annet opptatt av vanskelig menighetsråd, kirkeorgel som uegnet instrument (kirkeorgel som torturens instrument), kjedelig og stiv liturgi og at fornyelse av uttrykksformene på gudstjenestene ønskes. I grove trekk kan jeg vel den dag i dag stå inne for det jeg da skrev. Den gjennomførte “gudstjenestereformen” har heller IKKE bidratt til store forbedringer.

Lenker:

- Vårt Land: Mener kirkeloven settes til side i tilsetting av kantorer
- blogg.brr.no: Protest mot enkelte former for kristendom
- blogg.brr.no: Gudstjenestereformen
- blogg.brr.no: Djevelen bor ikke i musikken
- blogg.brr.no: Musikk og musikkstrømming med Spotify og konkurrentene
- Åsane Tidende meninger (Terje Haugom, pensjonert organist): Bruk orgelmillionene til noe annet (anbefaler digitalt orgel)
- Verdidebatt.no (Terje Haugom, pensjonert organist): Vår tids og fremtidens kirkeorgler (anbefaler digitalt orgel)
- Verdidebatt (Wilfred Høstelend): Orgel-debatten (elektroniske orgler, Hammond-orgler, digitale orgler, pipeorgler, historie)

- Vårt Land: Organistene (kirkemusikerstillingene) er borte i ny troslov – frykter enorme konsekvenser for kirkemusikken
- Vårt Land Verdidebatt (Maren Barlien Guntvedt): Musikken ingen vil ha | Kirkemusikere sitter på en enorm, musikalsk kompetanse. Men det er ingen som vil ha Bach-preludium som inngang i bryllup. De vil ha “You raise me up”.
- Vårt Land: Stadig flere nordmenn velger privat begravelse | Mange ønsker privat begravelse på grunn av musikken
- Vårt Land verdidebatt (Ole Jakob Løland): Når orgelallergien brer om seg | Der andre kirker har omfavnet nye musikkssjange, har Den norske kirke holdt på sitt som en lat monopolist.
- Vårt Land: Lagde video for å trekke søkere til stilling – fikk kritikk for å neglisjere orgelet

Artikler som jeg er helt uenig i:

- Vårt Land: Advarer mot kirkens langsomme død – Til syvende og sist er det musikken som kommer til å redde kirken
- Vårt Land verdidebatt (Thor Henning Isachsen, Thore Wiig Andersen og Cathrine Nyheim): Vil Den norske kirke være en kunnskapsorganisasjon? | Da må profesjonsutdanningene styrkes og fagligheten må verdsettes for både prester og kirkemusikere med lang utdanning.

Stor fornuft utvises i Oslo:

- Vårt Land: Nye Oslo-orgler skal være digitale | Kirkelig fellesråd i Oslo har gjort prinsippvedtak om at nye orgler fortrinnsvis skal være digitale